

סוגיה כ: דיני פיקוח נפש (2): ספק שבת אחרת

*

רקע

הגמ' מחדשת שלא רק ספק שבת זו דוחה את השבת, אלא אפילו ספק שבת אחרת דוחה את השבת. חידוש הגמ' צריך הסבר.

מקורות

- א. פד: "מפני שספק נפשות הוא וכו'... דאפילו לחצר אחרת"
 ב. רי"ף ד: ה. "מפני שהוא ספק נפשות... לא נצרכה אלא לחצר אחרת"
 ר"ן ד"ה לאתויי, ואין, ת"ר, ירושלמי
 רא"ש סי' יד, "וכל ספק נפשות דוחה את השבת... ואתי לידי סכנה"
 ג. רמב"ם הל' שבת פ"ב הל' א-ג
 ד. שו"ע סי' שכח סע' ד, יא-יג ומשנה ברורה

הסבר הסוגיה

"אמר רב יהודה אמר רב לא ספק שבת זו בלבד אמרו אלא אפילו ספק שבת אחרת".

[גמ' פד:]

רב יהודה מחדש בשם רב, שלא רק ספק שבת זו דוחה את השבת אלא אפילו ספק שבת אחרת. דינו של רב צריך תלמוד, ממה נפשך, אם יש חיוב לבצע את הטיפול הרפואי מיד, מה החידוש שאין לדחותו למוצאי שבת, ואם אין חיוב לבצע את הטיפול הרפואי מיד, וניתן לדחותו למוצאי שבת, מדוע ביצוע הטיפול דוחה שבת, והרי אין כאן פיקוח נפש?

מתרץ הרש"ש [ד"ה גמ'] שמדובר בטיפול רפואי שחייבים לבצעו, אבל אין הכרח לבצעו כעת וניתן לדחותו למוצאי שבת. אם היה ניתן לבצע את הטיפול בששה ימים, ללא דחיית השבת, היו צריכים לדחותו למוצאי שבת, ולא לדחות את השבת. כיוון שאי אפשר לבצע את הטיפול ללא דחיית השבת, מותר לעשות את הטיפול מיד, ולחלל שתי שבתות.

הסברא של דין מחודש זה, ששבת הותרה במקום שיש פיקוח נפש, וכל רפואת החולה מותרת, למרות שנפשו אינה תלויה בעשייתה. כשניתן לדחות את הטיפול למוצאי שבת, אין בשבת מקרה של פיקוח נפש, ולכן הטיפול אינו דוחה את השבת, אלא נדחה למוצאייה. כשטיפול החולה אמור לדחות את השבת הבאה, המצב מוגדר כמצב של פיקוח נפש, וכל רפואת חולה במצב של פיקוח נפש דוחה את השבת, אפילו רפואה שאינה חיונית כעת.

המשנה ברורה [סי' שכח סק"ב] אינו מקבל את הסברו של הרש"ש. השו"ע [סי' שכח סע' ד] פוסק, שמותר לדחות את השבת רק במקרה שלא ניתן לדחות את הטיפול למוצאי שבת. כמו כן פוסק השו"ע [סי' שכח סע' יא] את דין סוגייתנו: "חולה שיש בו סכנה שאמדהו ביום שבת שצריך לעשות לו רפואה ידועה שיש בה מלאכת חילול שבת שמונה ימים אין אומרים

נמתין עד הלילה ונמצא שלא לחלל עליו אלא שבת אחת אלא יעשו מיד". מסביר המשנה ברורה ששני הסעיפים אינם סותרים זה את זה, כיוון שבסעיף יא מדובר שהמתנה לערב תגרום ריעותא לחולה, ורק הרעותא לחולה היא המתירה לחלל את השבת. איני יודע לבאר את פשט הגמ' לפי המשנה ברורה.

"ואין עושין דברים הללו לא על ידי נכרים ולא על ידי כותים אלא על ידי גדולי ישראל, ואין אומרים יעשו דברים הללו לא על פי נשים ולא על פי כותים אבל מצרפים לדעת אחרת". [ברייטא פד:]

גרסתנו היא גרסת רש"י [ד"ה על פי נשים], ולפיה מתחדש, שאין סומכים על נשים ועל כותים כדי לחלל שבת על פיהם, אבל ניתן לצרף את דעתם לדעה נוספת האומרת שצריך לחלל עליו את השבת. הראשונים מתקשים בדין זה, מדוע נשים אינן נאמנות? לרי"ף [ד: באלפס] גרסה אחרת המבטלת את חידושו של רש"י: "ואין אומרים לעשות דברים הללו לא על ידי נשים ולא על ידי כותים מפני שמצטרפים לדעת אחרת". מסביר הר"ן [שם ד"ה ואין], שאין להטיל עבודת הצלת נפשות על כותים ונשים, שלא יחשבו שיש איסור בדבר, ויתעצלו או יפשעו בעבודת ההצלה.

סיכום

הרש"ש סובר שכשיש הצלת נפשות המתירה חילול שבת אחת, מותר להתיר שבת נוספת, אף שחילולה אינו מחוייב להצלת נפשות. המשנה ברורה חולק על חידוש זה.